

mama

JAARVERSLAG 2008

Inhoud

Introductie	3
Programma	6
Talentontwikkeling	13
Communicatie & publieksbereik	15
Organisatie	17
Huisvesting	19
Prestatie-overzicht / verschillenraster	20
Financiën	22
Overzicht persartikelen	23
Dank	25

Bijlagen: Afbeeldingen

Introductie

Voor u ligt het jaarverslag 2008 van MAMA, inclusief het prestatie- en verschillenraster. MAMA heeft een enerverend jaar achter de rug. Opgenomen in het basisinfrastructuur voor 2009-2012, de ingebruikneming van het nieuwe kantoor in de Kromme Elleboogstraat en een zeer interessante, behoorlijk ambitieuze en soms complexe programmering. Maar ook: riooloverstromingen in de showroom, tegenvallende inkomsten en extra kosten – deels met betrekking tot de programmering, deels de rioolproblematiek, deels ook de hogere huur van het nieuwe kantoor – waardoor MAMA het boekjaar 2008 afsloot met een negatief saldo. Ook vertrokken er kort na elkaar in 2008 een aantal medewerkers en was de directeur tijdelijk uit roulatie.

Er werd adequaat ingegrepen: er werd een tijdelijke interim aangesteld, uren van stafleden werden tijdelijk uitgebreid, een project werd doorgeschoven naar 2009 – even pas op de plaats. Naar verwachting zal eind 2009 dan ook het exploitatiesaldo wederom op 0 uitkomen. Het jaar werd dan ook afgesloten met een groot vertrouwen in de toekomst, stafleden zijn enorm gegroeid in hun rol, 2009 is goed van start gegaan met een interessant programma, waarmee een aanvang is gemaakt met de invulling van het nieuwe beleidsplan Seizing Glocal 2009-2012.

Was 2008 'spannend' op organisatorisch en financieel gebied, inhoudelijk was het een bijzonder en interessant jaar, internationaal van opzet, met in een hoog tempo veel projecten en events van hoge kwaliteit. Dit was mogelijk niet in de laatste plaats door de passie van directeur en staf en haar trouwe achterban van betrokken jongeren, Rookies, die ook daadwerkelijk een functie vervullen in de organisatie.

Een aantal in het jaarplan 2008 aangekondigde projecten in de showroom vond (nog) geen doorgang of werd doorgeschoven naar 2009; het totaal aantal projecten & events was daarentegen aanzienlijk groter dan aangekondigd, met name de projecten en events op locatie. In aansluiting hierbij liet 2008 een lichte daling van het aantal bezoekers aan de showroom

zien, echter het geheel aan mensen dat in aanraking kwam met het MAMA programma, middels projecten en events op locatie of in het buitenland, steeg aanzienlijk. Er is in 2008 geen MAMA film geproduceerd. Onderzoek op basis van gevoerde gesprekken met een aantal betrokkenen brachten in 2008 geen overeenstemming over de content en richting van de film tussen de opdrachtgever (MAMA) en de beoogde producent. In 2009 komt er overigens wél een filmproductie waarvoor MAMA optreedt als coproducent, 720°, een project in samenwerking met Gyz la Rivière over de legendarische skategang Fret Click. De tentoonstelling van Peter Jeroense stond klaar in de startblokken als sluitstuk van 2008, maar werd doorgeschoven naar voorjaar 2009, ook om het tekort op het boekjaar niet groter te doen maken. Jeroense opende in maart 2009. Ook de Mr. Miyagi tentoonstelling werd doorgeschoven naar 2009 en vindt nu in de zomer van 2009 plaats onder de naam Rookies MA. De Rookies MA (voorheen Mr. Miyagi) voorbereidingen en masterclasses zijn overigens wel in 2008 van start gegaan. Ook vooralsnog niet gerealiseerd in 2008 is MSLM abroad. Een geïnteresseerde curator uit Qatar van het Waqif Art Center liet op een gegeven moment niets meer van zich horen. Informatie van het internet geeft de indruk dat het Waqif Art Center over is genomen door een organisatie uit Dubai, die geen content uit Europa programmeert.

Wel gerealiseerde projecten, events en publicaties in 2008 zijn er echter veel meer. In 2008 waren er zes tentoonstellingen in de showroom te zien:

* Er waren twee groepstentoonstellingen. .raw Esperanto had een nieuwe interactieve installatie van Vincent Elka als uitgangspunt: Sho(u)t. In aansluiting op Sho(u)t programmeerden we werken van een selectie internationale kunstenaars die de relatie tot gezag lieten zien. .raw Esperanto kwam tot stand in samenwerking met het IFFR. De tentoonstelling YES van gastcurator Rufus Ketting liet een grote selectie werk zien van Nederlandse talent en meer gevestigde namen (b.v. Helmut Smits en Kimberly Clark). De werken in Yes weerspiegelden een nieuwe mentaliteit welke gekenmerkt werd door een omgekeerd wantrouwen, zonder naïef te zijn. YES verkende de bandbreedte van een

generatie die zich voedt met humor, naïviteit, poëzie en spel. Bij YES verscheen een editie in de vorm van een gratis poster van Parra in een oplage van 200 stuks.

* Naast deze twee groepstentoonstellingen waren in de showroom drie solo-exposities te zien. Als eerste stelde MAMA een tentoonstelling samen met het werk van de Amerikaanse street-artist Andrew Schoultz, Chaotic Balance On Well Built Structures. Speciaal voor deze tentoonstelling maakte Schoultz in de showroom muurschilderingen en objecten. Hierna was Marije Vogelzang aan de beurt. Deze pionier op het gebied van 'food-design' kreeg haar eerste solo waarin werd terug gekeken op projecten op het verleden maar waar eveneens plaats was op projecten die Vogelzang in de toekomst uit gaat voeren. Als laatste was de Rotterdamse schilder Niels Smits van Burgst aan de beurt. In 2008 maakte Smits van Burgst meer dan vijftig olieverfschilderijen waarvan we een brede selectie lieten zien.

* Uiteindelijk werd het jaar afgesloten met een presentatie van het Rotterdamse kunstcollectief Lastplak. In samenwerking met de SKVR werd de showroom opengesteld voor een educatieproject waarin middelbare scholieren samen met Lastplak een tentoonstelling maakten.

Op locatie en in het buitenland bracht MAMA in 2008 zes zeer diverse tentoonstellingen / projecten

* Het grootste project dat MAMA in 2008 ontwikkelde was de Project(OR) Artfair in het Voormalig postkantoor op de Coolsingel. Van label tot magazine en van galerie tot collectief: de eerste editie van Project(OR) bood van 6 tot en met 10 februari 2008, tijdens Art Rotterdam, een unieke diversiteit aan kunstuitingen uit binnen- en buitenland.

* Tijdens Project(OR) richtte MAMA haar booth in met de internationale groepstentoonstelling Horizon. In figuurlijke zin staat de horizon symbool voor hoop en verlangen.

Deze ervaring van gelijktijdige tegengestelde gevoelens kenmerkt het werk van de vijf geëngageerde kunstenaars die MAMA op Project(OR) samenbracht. Project(OR) werd gecompliceerd met een uitgebreid randprogramma, waaronder de Project(OR) Party en Speedlectures Project(OR). Bij het project werd een gelijknamige dvd uitgebracht.

* Naar aanleiding van Project(OR) werd MAMA uitgenodigd om in Kunstraum NOE uit Wenen een tentoonstelling te maken. Dit werd Love Design Delirium, waarin we een hoop Nederlandse kunstenaars onder de aandacht konden brengen. Love Design Delirium in Kunstraum NOE werd vergezeld van een tentoonstellingscatalogus, Love Design Delirium: Echoes of an Exhibition (Vienna 2008) met hierin een tekstbijdrage van Nous Faes, directrice van MAMA. MAMA was in juli ook in Londen te zien. We waren vertegenwoordigd in de tentoonstelling The Urban Tendency (8 juli – 20 juli) in de Universiteit van Westminster. Met deze tentoonstelling lieten de Nederlandse ambassade en de Vlaamse vertegenwoordiging in Londen de stedelijke actualiteit in de Lage Landen zien.

* De publieksactie Paint My Picture!, waarvoor mensen hun vakantiefoto's naar MAMA opstuurden in de hoop dat schilder Niels Smits van Burgst hun kiekje zou vereeuwigen, reisde na de presentatie in de showroom door naar Historisch Museum Rotterdam Het Schielandshuis. Bij Paint My Picture! werd een publicatie uitgebracht, met hierin alle ingezonden foto's plus een korte introductie door Gerben Willers en Nous Faes

* Tijdens het festival De Wereld van Witte de With werd ons nieuwe kantoor omgebouwd tot de extra presentatieruimte waar we al jaren naar op zoek zijn. In samenwerking met de Willem de Kooning Academie werd de presentatie DIY or DIE ingericht.

* Tijdens de tentoonstelling Fuel van Marije Vogelzang werd er op 16 juni een workshop georganiseerd voor bewoners van verzorgingstehuis De Stroom. Bij de workshop werd het gelijknamige publicatie Food uitgebracht, met een foto-essay van de hand van fotografe Daniëlle van Ark, (nagekomen publicatie in begin 2009)

* Naast deze tentoonstellingen en projecten gaf MAMA in januari 2008 de opdracht aan Demakers van om voor ons nieuwe kantoor op de Kromme Elleboog een op maat gemaakt lace Fence te maken. Siebe Thissen (BKOR) bestempelde ons Lacefence als 'kunstwerk in de openbare ruimte gerelateerd aan veiligheid' en adopteerde het werk. In maart werd op ons nieuwe kantoor het op maat gemaakte Lace Fence geïnstalleerd.

* Zoals gebruikelijk werden de tentoonstellingen aangevuld met gerelateerde 'small events'. In 2008 waren dit onder meer een event tijdens de Rotterdamse

Museumnacht waarin MAMA het kunstenaarscollectief Dit is Dit programmeerde: zij maakten voor ons onder de noemer Wat is dit, mama...? een bijzonder pad van verloren voorwerpen op de gehele route van de museumnacht. Traditioneel verzorgen we de officiële openingsparty op 12 september van festival De Wereld van Witte de With, de Grüner Veltliner Party, met dit keer een Nederlands –Oostenrijkse line-up (o.a. FUXBLUT en Parra Soundsystem).

In de paragraaf Programma treft u een uitgebreide beschrijving van alle MAMA projecten, publicaties en events 2008, in de showroom en op locatie.

MAMA kreeg in 2008, met name ook internationaal, veel aandacht in de (buitenlandse) pers, vooral ten gevolge van de organisatie van de Project(OR) artfair. Vermeldenswaardig is ook de aandacht die MSLM genereert. In 2008 werd in de BBC documentairereeks 'Women in Black' aandacht geschonken aan MSLM. In Italië schreef Francesca Caferri voor dagblad La Repubblica een artikel over het MSLM project getiteld 'L' Europa scopre che casto'. Zie voor een volledig overzicht de paragraaf Persartikelen.

MAMA's 2008 programma was een prelude op haar plannen voor de komende kunstenplanperiode, zoals verwoord in haar beleidsplan Seizing Glocal. De in dit plan toegelichte thema's ('Culture of darkness', 'How cute', 'Black Strata' en 'Trashiness') en de uitwerking daarvan vormen krachtige en richtinggevende ankers voor de programmering van de komende jaren. De meer structurele vorm van subsidiering - door de opname in het kunstenplan - maakt het ook mogelijk (internationale) lijnen uit te zetten en over langere termijn te programmeren, maar geeft de organisatie ook meer financiële stabiliteit. Het samen aanpakken van de organisatorische 'strubbelingen' hebben staf en Rookies (MA) ook doen groeien, er is gewonnen aan motivatie en kwaliteit.

We zien uit naar de toekomst, en kijken met trots terug.

Programma

.esperanto

24 januari – 02 maart 2008

In samenwerking met International Film Festival Rotterdam

Locatie: Showroom MAMA

Artists: Vincent Elka (FR), Ugnius Gelguda (LT), Simon & Tom Bloor (GB), Rob Zimmermann (NL), Gal Kinan (ISR/NL)

Aantal bezoekers: 1.054

Museumnacht: 3.780

(B project)

MAMA begon het nieuwe jaar met de groepstentoonstelling .raw Esperanto. Uitgangspunt voor de tentoonstelling was een nieuwe interactieve installatie van Vincent Elka: Sho(u)t. Sho(u)t reageerde op verschillende emotionele lagen in stemgeluid, waardoor een wisselwerking ontstond tussen mens en apparaat. De verbale opeenstapeling die in de fysieke ruimte ontstaat was, in de woorden van Elka, op te vatten als een emotioneel Esperanto, een taal die iedereen voelt, spreekt en begrijpt. In aansluiting op Sho(u)t programmeerden we werken van kunstenaars die de relatie tot gezag, hoe er mee om te gaan en op te reageren, lieten zien.

Project(OR) Art Fair

6 – 10 februari

Locatie: Voormalig Postkantoor (Coolingsingel, Rotterdam)

Galleries: ak 28, Artis Den Bosch, Artists Anonymous, Artonaut Brussels, The Centre of Attention, Centrifugal Projects, Doual'art/iStrike, Error One, Fette's Gallery, Galleri Rekord,

Immanence Paris, K3 Project Space, KOP Breda, Kop-Art Istanbul, Kunstraum NOE, Liquidacion Total, MAMA Rotterdam, MOT international, MU Eindhoven, press to exit project space, rotor, SAarts Emerging, La Source du Lion, <>TAG Den Haag,

Underdogs: Six Stray Australian Artists, Vegas Gallery, Het Wilde Weten, Wound
Bezoekersaantal: 2.500

(A-B project)

Van 6 tot en met 10 februari 2008

organiseerde MAMA een kunstbeurs als alternatief voor Art Rotterdam. Het doel van Project(OR) was tweeledig:

Om in de slijpstream van en gelijktijdig met Art Rotterdam een spannend en volwaardig evenement te realiseren van 25-30 merendeels internationale en vooruitstrevende kunstruimtes en collectieven. Ten tweede wilden we een netwerkplatform scheppen voor (internationale) projectruimtes.

Beoogde locatie was in eerste instantie het pand waar het kantoor van MAMA sinds 2005 tijdelijk huisde: het voormalig IMAX theater. Vanwege een overnameprocedure werd de beschikbaarheid 'om niet' ten tijde van de beurs echter steeds onzekerder, en werd uiteindelijk, in november 2008, na een 'gouden tip' van het OBR de locatie verplaatst naar het monumentale postkantoor aan de Coolingsingel. Eind december was de deal rond voor een huurprijs die weliswaar was aangepast, maar waarin desalniettemin de begroting niet in voorzag.

De voorbereiding startten uiteraard in 2007. MAMA had voor de voorbereidende fase vanaf de zomer 2007 een projectassistent voor Project(OR) in dienst (0,6 ft), vanaf september ook een extra freelance projectleider.

MAMA selecteerde in totaal 27 deelnemers, waarvan 5 collega instellingen uit Nederland. De overige 22 kwamen uit alle hoeken van de wereld: Kameroen, USA, Marokko, Zuid-Afrika, Australië, Turkije, Scandinavië, Macedonië, Groot Brittannië, Spanje, Oostenrijk, Zwitserland, Frankrijk, Duitsland en België. Met name de aanwezigheid van deelnemers uit 'onbekende' regio's / landen zoals Afrika, Turkije en Australië, sprak pers en publiek aan.

De ruimtes waren geselecteerd door de directie van MAMA op kwaliteit van programmering, lokaal belang en/of op het profiel van de instelling dat als meerwaarde werd gezien binnen het totale gevarieerde aanbod.

Communicatiebureau Herrie kreeg opdracht om de publiciteit, pers en communicatie te trekken.

MAMA bracht een DVD uit bij het project die werd verzonden aan alle deelnemers en subsidiënten. De DVD werd gemaakt door twee studenten van de Willem de Kooning Academie, Georg Novotny en Daniel Kirkwood.

Cijfers

- Schatting van het aantal bezoekers van 6 – 10 februari (5 middagen van 13 – 19.00) is ongeveer 2.500, waarvan minder dan de helft betalend bezoeker was.
- De speedlectures die op 4 avonden van 19 – 20.00 werden georganiseerd om deelnemers zichzelf kort te laten presenteren, trokken ongeveer 200 bezoekers.
- De Project(OR) party op vrijdag 8 februari in Gay Palace had 450 bezoekers. Er was sterk geïnvesteerd met een internationale en toonaangevende line-up.

Deelnemers enquête

- Na afloop is een enquête verstuurd naar de andere 27 deelnemende organisaties, waarvan er tien werden geretourneerd.
- De sfeer werd als uitstekend ervaren: vooral de hang van het publiek naar gesprekken en contact werd gewaardeerd. Overigens hebben we vanuit het publiek de openheid van 'de standhouders' horen noemen als zeer positief.
  - Het onderlinge contact werd waardevol gevonden voor het netwerken. Drie ruimtes gaven aan dat er kunstenaars waren gevonden om in de toekomst mee te werken, of dat er concrete samenwerkingen met andere deelnemers zijn ontstaan.
  - Er waren een aantal directeuren van musea en curatoren die Project(OR) aandeden en met name initiatieven als Doual'Art, KOP-art, Center of Attention en Art Immanence waren hier enthousiast over.
  - Een aantal ruimtes verkocht werken, zoals Centrifugal, Fette, MAMA, Artists Anonymous, ErrorOne. Er werden veel buitenlandse verzamelaars gesignaleerd, o.a. uit Engeland, Noorwegen en België.
  - Punt van kritiek was vooral de wat onuitgesproken mix van soorten organisaties, dit werd niet door alle deelnemers begrepen. De verzameling bevatte een in opzet commerciële galerie als Fette, tot een projectmatig statement als bij <TAG> en een op reflectie gericht initiatief als PressToExit. De collectieven (zoals K3 uit Zurich) vroegen zich af wat de galeries er deden (andersom niet). MAMA had de keuze echter bewust gemaakt om voor een uiteenlopend publiek aantrekkelijk te zijn, een grote mate van 'vrijblijvende alternatieverigheid' te vermijden, maar juist een veelomvattend samenspel te tonen.
  - Het randprogramma van de speedlectures (iedere dag 6/7 korte presentaties van 10 minuten van de deelnemers) werd veelal als

te 'oppervlakkig' (want te kort) beoordeeld. Er was wel behoefte aan een georganiseerde vorm van dialoog en er werden allerlei suggesties gedaan voor een andere vorm, voor een volgende Project(OR) editie.

- Zeven van de tien respondenten stonden uitgesproken positief tegenover deelname aan een volgende editie van Project(OR). Twee – beide afkomstig uit Afrika – alleen bij financiering van reis- en verblijfkosten. Een Nederlandse ruimte (Artis Den Bosch) stelt een duidelijk afgebakend concept van wat Project(OR) wil zijn nodig te hebben.

Horizon

06 februari – 10 februari
Locatie: Voormalig Postkantoor (Coolsingel, Rotterdam)
Artists: Pär Strömberg (SE/NL, 1972), Andrew Schoultz (USA, 1977), Aukje Dekker (NL, 1983), Vivian Wenli Lin (USA/NL, 1979), Jan van Nuenen (NL, 1978)
Aantal bezoekers: 2.500 (aantal bezoekers Project(OR))

De horizon is onherroepelijk verbonden met het landschap. In figuurlijke zin staat de horizon symbool voor hoop en verlangen; gebrek aan een horizon duidt juist op uitzichtloosheid en pessimisme. Deze ervaring van gelijktijdige tegengestelde gevoelens kenmerkt het werk van vijf geëngageerde kunstenaars die MAMA op Project(OR) samenbracht.

Project(OR) Party

Op locatie / small event
8 februari
Locatie: Gay Palace (Schiedamse Singel, Rotterdam)
Artists: Feral / Cantankerous, Martin Duvall a.k.a. Martin C de Waal, Machinegewehr, Eric D Clark 200.000 Turntables, Monica Electronica en Rory Phillips/Durrr
Bezoekersaantal: 550

Op vrijdag 8 februari was de Gay Palace stampvol voor een zwaar internationale line-up van de meest hotte-acts. De party begon om 23.00 en eindigde om 05.00.

Lace Fence

Installatie

maart

Locatie: MAMA Office (Kromme Elleboog, Rotterdam)

Artist: Demakersvan

Bezoekersaantal: n.v.t. (werk in de openbare ruimte)(C project)

Op een koude januaridag belden we met het Rotterdamse ontwerpburo Demakersvan of ze geïnteresseerd waren om voor MAMA's kantoor een op maat gemaakt Lace Fence te maken. Maar het moest wel snel! Judith de Graauw kwam op inspectie, zette zich nog datzelfde weekend aan de ontwerptafel, en maandags kon de opdracht worden gefiatteerd. Dat het uiteindelijk nog tot eind maart zou duren voor het werk geïnstalleerd was, kwam doordat de boot uit India - waar Lace Fence geproduceerd wordt - er nu eenmaal een aantal weken over doet. Het CBK, afdeling Beeldende Kunst in de Openbare Ruimte, subsidieerde Lacefence als 'kunstwerk openbare ruimte gerelateerd aan veiligheid'.

Lace Fence is eerder als scheidingswand te Amsterdam en als pergola in Milaan geïnstalleerd. Dit is de eerste toepassing die inbraakgevoeligheid tegengaat. De productiewijze gebeurt met de hand; in de fabriek die Demakersvan in 2007 hebben opgezet in Bangalore, waar op dit moment 40 man werkt.

Chaotic Balance On Well Built Structures

14 maart – 20 april

Locatie: Showroom MAMA

Artist: Andrew Schoultz

Aantal bezoekers: 784

Voor Andrew Schoultz is kunst een oncontroleerbare passie en obsessie. Dat blijkt onder andere uit de veelheid van schilderijen, tekeningen, muurschilderingen, installaties, foto's, graffiti en sculpturen die hij produceert. Sinds 1997 werkt hij vanuit San Francisco aan grote muurschilderingen, al dan niet in de openbare ruimte, die zijn handelsmerk zijn geworden. Ze lijken een fusie van politieke strips van Doctor Seuss, het sociale bewustzijn van het Chicano Muralisme, en de grillige realiteit van protest en schoonheid. Speciaal voor Chaotic Balance on Well Built Structures maakte Schoultz in de showroom muurschilderingen en objecten.

Daarnaast bevatte zijn eerste Nederlandse solopresentatie een aantal nieuwe tekeningen uit 2008.

* Anneke Abhelakh interviewde Andrew Schoultz voorafgaand aan zijn solotentoonstelling in de showroom in een Artist's Talk.

Museumnacht: Wat is dit, mama...?

Op locatie // small event

19 maart 2008

Locatie: diverse locaties in de stad

Artists: dit is dit

Bezoekersaantal: n.v.t. (verspreid door de stad)

Naar aanleiding van een uitnodiging van MAMA om iets te doen voor de Rotterdamse Museumnacht, kwam 'dit is dit' op de proppen met een subtiele actie, die je slechts per toeval zou kunnen hebben opgemerkt. Dit is dit creëerde allerlei 'persoonlijk' ogende bezittingen en vage tassen en objecten die ze overal op de route en in de galeries en musea, die deelnamen aan de Museumnacht, achterlieten. Zo lieten we een portefeuille er uitzien alsof hij echt van iemand was, door er pasfoto's in te stoppen. De portefeuille werd op een antieke stoel in het Boijmans museum achtergelaten. De mensen die de portefeuille zagen liggen, keken er eerst vervreemd naar en pakten 'm vervolgens van de stoel. Na erin gekeken te hebben gaven ze 'm aan een suppoost die de portefeuille vervolgens weer op de stoel terug legde...

Ook een met vuurwerk aangeklede worst werd door onze vrijwilligers van een afstand bekeken, hopen dat de vinder het oude stuk vlees zou aansteken. Maar de jongen die de worst vond, stopte 'm in z'n rugtas en fietste weg.

Verder maakten we een aantal zeefdrukken van een transfer-litho van Picasso die in het bezit is van 'dit is dit'. Samen met een echtheidscertificaat lieten we exemplaren achter in museum Boijmans van Beuningen en de Kunsthal.

Love Design Delirium

30 mei – 26 juli

Locatie: Kunstraum Nieder Österreich
(Herrengasse, Wenen)

Artists: HuMobisten (Rufus Ketting / Gyz La Rivière), Parra (Pieter 'Parra' Janssen), Sebastiaan Straatsma, Rafaël Rozendaal, Jaap Scheeren, Anouk Kruithof, Daniëlle van Ark, 75B (Robert Beckand / Rens Muis / Pieter Vos) (NL), Oliver Laric (A), Körner Union (Sami Benhadj / Tarik Haywar / Guy Meldem) (CH)

Curator: Nous Faes

Aantal bezoekers: 2.300

Naar aanleiding van de Project(OR) Artfair waar Kunstraum NOE o.a. de Salmon Sculpture Saloon van Rainer Prohaska aan het Rotterdamse publiek introduceerde, kreeg MAMA de uitnodiging om in Wenen een tentoonstelling te maken.

Love Design Delirium verkende de bandbreedte van een generatie die zich voedt met humor, naïviteit, poëzie en spel, in combinatie met een sterk geloof in de kracht van 'de scenius'; de creatieve stuwkracht van individuen in groepsverband.

Kenmerkend aan de visuele beeldtaal is een persoonlijke notie, die tegelijkertijd universeel menselijk handelen reflecteert.

Bij de tentoonstelling bracht Kunstraum N.O.E. een catalogus uit: tent. cat. Love Design Delirium: Echoes of an Exhibition, Vienna 2008. Hierin is een tekstbijdrage opgenomen van Nous Faes, directeur MAMA.

Fuel

22 mei – 06 juli 2008

Locatie: Showroom MAMA

Artist: Marije Vogelzang

Aantal bezoekers: 1.554

(A project)

Omdat het toch niet de bedoeling kan zijn dat catering verward wordt met eetontwerp, gaf MAMA Marije Vogelzang haar eerste solotentoonstelling. Marije presenteerde een overzicht van wat ze deed, doet en in de toekomst nog zal doen aan de hand van schetsen, video's, animaties en installaties (die je daadwerkelijk kon eten). Hiervoor bouwden we zelfs een deel van onze showroom om tot koelkast, zodat de gebreide worst niet bedierf.

Eigenlijk wordt Marije liever 'eating designer' genoemd. Ze geeft de beleving van eten op zo'n manier vorm dat die onze perceptie van

eten uitdaagt, zoals het associëren van de kleur van eten met emoties. Daarnaast benadrukt ze de context van eten, zowel op psychologisch als sociologisch gebied. Dat doet ze door zich naast met textuur, geur, smaak en kleur ook bezig te houden met bijvoorbeeld herkomst, tafelgebruiken en de schaarste van eten.

Food Workshops

14 juni

Locatie: Witte de With, Center for Contemporary Art (Witte de Withstraat, Rotterdam)

Artist: Marije Vogelzang

Aantal deelnemers: 40

In samenwerking met MAMA ontwikkelde eetontwerpster Marije Vogelzang als onderdeel van de tentoonstelling 'Fuel' een workshop met als uitgangspunt de confrontatie van de eetbeleving van de jonge(re) en oude generatie. Dertig deelnemers, met een leeftijd van 75+ onder begeleiding van acht verzorgers vanuit zorginstelling 'De Stromen' kregen een rondleiding door de tentoonstelling door Marije Vogelzang. Haar eetontwerpen veroorzaakten verbazing en was aanleiding tot gesprek over de verandering in eetgewoontes. Speciaal voor de workshop ontwikkelde PROEF, het ontwerp bureau van eetontwerpster Marije Vogelzang een aantal één-haps gerechten, geïnspireerd op Oud Hollandse gerechten. Naar aanleiding van het eten werden de ouderen gevraagd naar hun herinneringen en eetbelevingen. Gesprekken werden geleid door Marije Vogelzang zelf, MAMA's jonge vrijwilligers (Rookies) en staf. Een fotoverslag van fotografe Daniëlle van Ark is samen met de meest opmerkelijke uitspraken van de oudere generatie in een publicatie vastgelegd.

Deze workshop werd mede mogelijk gemaakt door Stichting Volkskracht.

Bij de Food workshop publiceerde MAMA (nagekomen in 2009) een foto-essay door fotografe Daniëlle van Ark in kleine oplage.

The Urban Tendency

8 juli – 20 juli

Locatie: Universiteit van Westminster, Londen

Aantal bezoekers; onbekend

MAMA was in juli ook in Londen te zien. We waren vertegenwoordigd in de tentoonstelling in de Universiteit van Westminster. Met deze tentoonstelling lieten

de Nederlandse ambassade en de Vlaamse vertegenwoordiging in Londen de stedelijke actualiteit in de Lage Landen zien. De show werd gecureerd door architectuurhistoricus Hans Ibelings en curator Ken Pratt. Er was een selectie van tentoonstellingsposters en flyers uit ons archief te zien en onderdelen van het MSLM project (2007), CITY CITY BANG BANG (2004) en Streetmodernism (2007). Overige deelnemers waren o.a. Erik Olofsen, Carla Arocha, Anneke Wilbrink, MVRDV en Maurer United Architects. De tentoonstelling was onderdeel van het London Festival of Architecture.

My First Solo

25 juli – 14 september

Locatie: Showroom MAMA

Artist: Niels Smits van Burgst

Aantal bezoekers: 1.347

Wereld van Witte de With: 3.972

MAMA gaf Niels Smits van Burgst (1970) zijn eerste solotentoonstelling. Elf jaar nadat hij meedeed aan een groepstentoonstelling in MAMA (Try Out 2), was hij terug met My First Solo. In 2008 maakte de in Rotterdam werkende kunstenaar meer dan vijftig (50!) olieverfschilderijen. My First Solo liet een groot aantal schilderijen zien met het recentste werk van Smits van Burgst als stralend middelpunt.

De onderwerpen die Niels Smits van Burgst schildert variëren van paardrijdtochtjes tot vergaderingen. Deze schilderijen zijn gebaseerd op amateur-foto's die hij op het internet vindt. De foto's blinken uit omdat ze vaak naast het juiste 'momentum' zitten; de kunstenaar zoekt bewust de opname waarin niet alles er perfect uitziet. Van oudsher zijn olieverfschilderijen gemaakt om belangrijke gebeurtenissen of personen te vereeuwigen. Smits van Burgst benadrukt juist alle onbenullige voorvallen en momenten in het leven.

Paint My Picture!

Small event

25 juli – 13 september

Locatie: www.showroommama.nl /

Showroom MAMA

Artist: Niels Smits van Burgst

Bezoekersaantal: n.v.t.

Bij de tentoonstelling My First Solo stelden MAMA en Niels Smits van Burgst alle bezoekers in de gelegenheid om vereeuwigd te worden op doek. Onder het motto Paint

My Picture! nodigde MAMA iedereen uit om zijn of haar vakantiefoto's in te zenden. Van één van deze kiekjes zou Smits van Burgst een nieuw werk maken. Dit schilderij werd onthuld tijdens een spetterende finissage op de openingsdag van het festival De Wereld van Witte de With op 12 september.

De winnende inzending kwam van mevrouw Willie Degener uit Smalle Ee. Zij is geschilderd door Smits van Burgst, vermoeid naast een reisgenoot zittend in een ski lift in Zwitserland, in de zomer van 2008.

* Bij Paint My Picture! publiceerde MAMA een gelijknamig foto-essay met hierin alle ingezonden foto's plus een korte introductie door Gerben Willers en Nous Faes

Paint my Picture! Goes Schielandshuis

Op locatie // small event

16 september – 2 november

Locatie: Het Schielandshuis (Korte Hoogstraat 31)

Artist: Niels Smits van Burgst

Bezoekersaantal: 7.653

Paint My Picture! reisde door naar het Historisch Museum Rotterdam het Schielandshuis. Tot 1 september kon het publiek per email foto's naar MAMA insturen en één van de foto's zou door Smits van Burgst worden vastgelegd in olieverf op doek. Het resultaat werd gepresenteerd in Het Schielandshuis. Een betere plek kan men voor dit schilderij niet bedenken.

Do It Yourself or Die

Small event

12 september – 14 september

Locatie: MAMA Office (Kromme Elleboog, Rotterdam)

Coördinator: Aldje van Meer

Exhibition design: Sander van Hest

Artists: Klarien Sonderen, Jiri van Dalen, Koos Dekker, Kiki Storm, Niek van Zon, Ruud Lenssen, Jasper Giljam, Rio Kierkels, Joris Bosdriesz, Marc Marselje, Rachid Prins, Vincent Pasveer, Jesper Hauwé, Danny van der Kleij en Mirela Causevic.

Bezoekersaantal: 2.000 (bij benadering)

Ons nieuwe kantoor op de Kromme Elleboog bouwden we speciaal voor het festival Wereld van Witte de With om tot de extra tentoonstellingsruimte die op ons verlanglijstje staat. Hier konden we drie dagen plek bieden aan de presentatie DIY or DIE. DIY or DIE toont de resultaten van 'The Make Class', een project van tweedejaars

studenten Audiovisuele Vormgeving (Willem de Kooning Academie), geïnitieerd door mediakunstenaar Theodore Watson. 'The Make Class' is ontstaan vanuit de Do It Yourself filosofie en de gedachte dat je in deze overdadige consumptiecultuur evengoed dingen zelf kan produceren. In dit project worden oude materialen en objecten ge-'upcycled'. Dit gebeurt op zo'n manier dat de eindresultaten slimmer, economischer, functioneler etc. zijn dat het origineel. Gedurende het festivalweekend kon het publiek de objecten testen en genieten van live demonstraties. Wilt u thuis de objecten namaken, neem dan de instructables mee en ga aan de slag! Meer info: blog.wdka.nl/crosslab

Gruener Veltliner

Op locatie // small event
12 september
Time: 23:00-4:00
Location: Gay Palace (Schiedamse Singel, Rotterdam)
Artists: DJ Ravissa, FUXBLUT, Bobby Wombat, Parra Soundsystem
Bezoekersaantal: 550

Vrijdag 12 september werd het Rotterdamse culturele seizoen geopend met het festival De Wereld van Witte de With. We hadden tijdens het festival een hoop te bieden, onder andere de officiële kick-off party.

Dit jaar gaven we het een bijzonder fraai Oostenrijks tintje met DJ Ravissa en de mannen van FUXBLUT. Omdat we Wenen al bijna begonnen te missen na onze presentatie in Kunstraum NOE, nodigden we voor de party DJ Ravissa uit. Zij neemt een koffer mee gevuld met electro, techno en garage. De spetterende live-act van FUXBLUT (ook uit Wenen), eerder te zien op Strike 23 in Berlijn, maakte het Weense wedersehen compleet. Bobby Wombat (Amsterdam) en de DJ's van Parra Soundsystem (Amsterdam) vulden de Gay Palace en onze oren met electro, club en post punk. We dansten lekker het nieuwe culturele seizoen in.

YES

03 oktober - 16 november
Locatie: Showroom MAMA
Artists: 75B, Daan den Houter, Kimberly Clark, Max Maas, Parra, Rafaël Rozendaal, Helmut Smits, Matthijs Vlot, Max Maas &

Anna Hilti, Hidde van Schie & Gert-Jan Akerboom
Curator: Rufus Ketting
Bezoekersaantal: 1.154

Naar aanleiding van Love Design Delirium waar Rufus Ketting een tekstbijdrage in de catalogus schreef, besloot MAMA hem een groepstentoonstelling samen te laten stellen in onze showroom. De werken in YES weerspiegelden een nieuwe mentaliteit welke gekenmerkt wordt door een omgekeerd wantrouwen, zonder naïef te zijn. Kinderachtig, zonder flauw te zijn. Vrij en bevrijdend. YES verkende de bandbreedte van een generatie die zich voedt met humor, naïviteit, poëzie en spel. In een gejaagde, productgeoriënteerde en mediageregeerde samenleving is een relativerende lichtvoetigheid een noodzaak, een waar levenselixer dat ons bij de les houdt. Ja! Leven! Doen!

* Voor YES schreef curator Rufus Ketting een begeleidend essay.

* Bij de tentoonstelling werd een speciale editie geproduceerd, een Parra poster in oplage van 200

Lastplak in aanbouw

8 december – 28 december
In samenwerking met SKVR Cultuurtraject
Deelnemende scholen: Nieuw Zuid Olympia, MAVO Delfshaven, Nieuw Rotterdam Beukelsdijk, De Waal
Locatie: Showroom MAMA
Artist: Lastplak
Aantal deelnemende leerlingen: 146
Bezoekersaantal: 454

Omdat er ruimte was in de showroom door het doorschrijven van de tentoonstelling van Peter Jeroense naar 2009, ontstond een uitstekende gelegenheid voor een bijzonder educatief project in het kader van het (reeds geplande) SKVR Cultuurtraject. MAMA ontwikkelde in samenwerking met SKVR projectcoördinator Liesbeth Slats en graffiti collectief Lastplak een educatief project waarin middelbare scholieren hielpen bij de invulling van de tentoonstelling 'In aanbouw'. Gezamenlijk leverden de leerlingen een bijdrage aan een muurschildering van Lastplak, maakten de leerlingen hun eigen graffiti karakters en paneelschilderingen. Naast de workshop kregen de leerlingen een rondleiding van Lastplakkers Alex de Neijs, Tim Braakman, Chris Versteeg en Joost G. in de omgeving van de showroom over graffiti

kunst in de openbare ruimte. De uitvoering van het project werd gecoördineerd door MAMA's vrijwilligers (Rookies), die al tijdens de ontwikkeling van het project waren betrokken. De tentoonstelling werd op 19 december geopend. In de twee weken daarna ontving graffiti collectief Lastplak MAMA's publiek terwijl zij de tentoonstelling bleven transformeren. Tot aan het eind bleef de tentoonstelling 'In aanbouw'. Het Cultuurtraject en de tentoonstelling 'In Aanbouw' zijn financieel mede mogelijk gemaakt door de SKVR (Kunst van Rotterdammers).

Lastplak is een multidisciplinair kunstenaarscollectief met Rotterdam als thuisbasis. Achtergronden van de deelnemers variëren van graffitispuiters, beeldend kunstenaars, kunstacademiestudenten, grafisch ontwerpers en designers tot workshopdocenten en sociaal werkers. Lastplak maakt gezamenlijk schilderijen, grafisch (druk-)werk en (muur-)schilderingen waarin individuele stijlen en kenmerken met elkaar gemengd worden tot een bonte collectieve collage.

Talentontwikkeling

De aandacht voor de leefwereld van jongeren 16 – 26 jaar – tevens onze primaire doelgroep – in haar artistieke beleid, maakt dat MAMA bewust plek voor hen inruimt in de organisatie. Dit komt naar voren in het personeelsbeleid, in workshops die we geven maar vooral in de speciale leer-werk en talentontwikkelingstrajecten: MAMA Rookies en (voor Rookies met curator ambities) Rookies MA (voorheen Mr. Miyagi). MAMA is de enige instelling (in Nederland) op het gebied van professionele beeldende kunst die jongeren vanaf 15-16 jaar binnen de organisatie een dergelijke ruimte geeft om te oefenen in de praktijk. MAMA durft zich afhankelijk te maken van jongeren omdat het hen helpt zichzelf te overtreffen en omdat het ons, op onze beurt, heel veel informatie geeft en reflectie biedt (en jong houdt). Jongeren leren niet alleen binnen deze trajecten, maar werken ook daadwerkelijk binnen de organisatie; zij komen niet alleen 'halen', maar 'leveren' ook. Het is in die zin een gelijkwaardige ruil, met investering en opbrengst voor beide partijen.

* MAMA's primaire doelgroep van 16 tot 26 jaar is betrokken bij de organisatie en maakt actief deel uit van de organisatie. Het Rookietraject vindt aansluiting binnen de organisatie op het gebied van publieksbegeleiding, tentoonstellingsopbouw en communicatie. Om de betrokkenheid bij de organisatie en de 'Do It Yourself' mentaliteit te vergroten is in schooljaar 2007/2008 de structuur van het Rookietraject aangepast: De frequentie van de bijeenkomsten is bijgesteld naar twee per tentoonstelling (aan het begin en halverwege) en de betrokkenheid van Rookies binnen de organisaties is geïntensiveerd. Zo worden Rookies naast hun gebruikelijke functie als host en tentoonstellingsopbouwer ingezet in de voorbereidingen en coördinatie van het SKVR Cultuurtraject, de Rookie bijeenkomsten, de vormgeving van flyers en onderzoek naar de mogelijkheden van Web 2.0 voor MAMA's PR en communicatie. De Rookie bijeenkomsten zijn bedoeld ter ondersteuning van MAMA's werkzaamheden. Aan het begin van de tentoonstelling krijgen de Rookies een rondleiding door de kunstenaar of curator en wordt de vorige tentoonstelling geëvalueerd.

Januari 2008 startte het Rookietraject met het onderdeel 'Beeld' dat als doel het stimuleren van Rookies heeft om bij te dragen aan de beeldcommunicatie van MAMA en tot creatieve productie in diverse media. MAMA's tentoonstellingen en events worden in het vervolg door de Rookies vastgelegd. In samenwerking met Daan Emmen (SKVR) ontwikkelde MAMA een cursus fotografie en film in de Beeldfabriek (Las Palmas). De cursussen boden technische ondersteuning en gaven inzicht in beeldcommunicatie. Docent Sander de Wilde gaf zeven bijeenkomsten over de zeggingskracht van fotografie. Docente Floor Cornelisse gaf uitleg over het maken van video's, conceptvorming en planmatig denken. In MAMA's nieuwe kantoor werd in de workshopruimte een werkplek geïnstalleerd met een nieuwe computer met beeldbewerkingprogramma's (Adobe Photoshaop, Illustrator en Indesign) en een videomontage programma (Adobe premiere). Voor het onderdeel 'publiek' werd een contact aangegaan met Digital Playground (DP). DP docenten bezoeken met schoolgroepen als onderdeel van hun DP+ programma MAMA's showroom, waar zij door Rookies werden rondgeleid.

* Om intensiever met Rookies te kunnen werken bood MAMA in 2008 ruimte aan drie stageplekken binnen het Rookietraject. Deze werden dit jaar vervuld door de Willem de Kooning (project stage SKVR Cultuurtraject, 6 weken), het KABK (introductie stage, 1 week) en het Grafisch Lyceum (half jaars stage). * Bij de realisatie van 'Food '+75' en Lastplak in aanbouw waren de Rookies intensief betrokken. (Zie voor meer info de projectsamenvattingen)

Mr. Miyagi Curating Tomorrow wordt Rookies MA (start workshops in 2008)

Na drie edities was MAMA's curatorenopleiding Mr. Miyagi Curating Tomorrow aan een herijking toe. Enerzijds is dit leertraject een gekoesterd onderdeel van MAMA's programmering, waar jongeren enthousiast op reageren – jongeren die wij weer later terug zien in posities in het veld (MAMA als doorgeefluik). Om die reden heeft dit talentontwikkelingstraject ook een plek gekregen in het Cultuurplan van MAMA. Maar de opzet en de resulterende tentoonstellingen werden door de MAMA organisatie, het veld en betrokken subsidiënten te academisch bevonden, te 'niet MAMA'. Directie + vrijwilligers kwamen

voorjaar 2008 tot een nieuwe opzet, die meer uit gaat van eigen inbreng van de uit eigen (vrijwilligers)geleerden geselecteerde deelnemers. Miyagi heette voortaan Rookies MA en is alleen toegankelijk voor het vrijwilligerskorps van MAMA Rookies. In de nieuwe opzet is bijvoorbeeld meer ruimte t.a.v. hoe de tentoonstelling in te vullen (voorheen beperkt tot eindexamendeelnemers). Wel moet de tentoonstelling aansluiten bij een thema uit MAMA's cultuurplan (voorheen werd het thema bepaald op grond van geselecteerde werken). Ook worden de docenten in samenspraak met de Rookies MA en op maat gekozen. Een selectie van 'gevorderde' Rookies krijgt de kans een eigen project / tentoonstelling voor MAMA van A tot Z te ontwikkelen en uit te voeren, met intense begeleiding vanuit de staf en ingebed in een rijk programma van workshops en begeleiding door externe deskundigen. Het eigen project van de Rookies MA behelst naast concept, alle aspecten van het curatorschap, inclusief financiering, communicatie en educatie, installatie en samenwerking met kunstenaars, opbouw en afbouw, tot en met de uiteindelijke evaluatie en financiële verantwoording. Voor editie 2008-2009 van Rookies MA zijn drie Rookies geselecteerd het MA programma te volgen: Aline Yntema (Sneek, 1984), Marieke de Rooij (1982), en Tim Braakman (Rotterdam, 1984) ontwikkelen en organiseren voor het eerst in deze samenstelling de tentoonstelling met randprogrammering "For Security Reasons" (naar 2009 geschoven). Gedurende het Rookies MA traject dat aan de tentoonstelling vooraf is gegaan (vanaf najaar 2008) worden de drie jonge curatoren stevig begeleid / opgeleid door een team van deskundigen, MAMA staf en externe professionals, in de vorm van praktische en inhoudelijke 'dagelijkse begeleiding' door MAMA staf en projectleiding, en een reeks masterclasses en opdrachten door de gastdocenten. Gedurende dit voorbereidingstraject scherpen de curatoren samen met de deskundigen het concept aan tot een kwalitatief hoogstaand project. Gastdocenten 2008/2009 zijn onder meer: Geert Mul, Zoe Gray, Alex de Jong & Marc Schuilenberg, Hicham Khalidi, Joost ten Bruggencate, Melle Hammer, Marc Maurer. Ariadne Urlus begeleidt het traject.

Toekomst paraaf

De herstructurering van het Rookietraject met aansluitend het Rookie MA traject wordt als positief ervaren. De betrokkenheid is groter en er is meer ruimte voor (ideeën van) de Rookies (MA) binnen de organisatie. De integratie van stageplekken draagt bij dat Rookies meer verantwoordelijkheid kunnen dragen. Graag versterkt MAMA de band met de kunstopleidingen van wie zij op dit moment stagiaires ontvangt en breidt zij daarnaast haar netwerk (en beschikbare stageplekken) uit. Dit vraagt intensieve begeleiding van de staf. Ook wenst MAMA de banden met externe instellingen (in binnen- én buitenland) in relatie tot haar talentontwikkelingstrajecten te versterken en uit te breiden. Door het organiseren van werkbezoeken en masterclasses bij andere culturele instellingen in Rotterdam – maar ook daarbuiten - stimuleert MAMA enerzijds de cultuurparticipatie van haar Rookies (MA) en anderzijds laat zij collega instellingen kennismaken met (de kwaliteiten van) haar Rookies (MA).

In Rotterdam blijven de SKVR en Digital Playground ook in 2009 gecommitteerd aan het traject. MAMA is erg benieuwd naar haar eerste Rookie MA lichting, die in 2009 de tentoonstelling met randprogrammering "For Security Reasons" ontwikkelen en organiseren.

Communicatie & publieksbereik

In 2008 kreeg MAMA een nieuwe huisstijl, gemaakt door de ontwerpers van 75b (o.a. Van Abbemuseum, NAI, Fonds BKVB). De enveloppen, het briefpapier, de flyers en al het andere drukwerk waren toe aan een frisse, zakelijke en heldere make-over. Niet geheel toevallig viel dit samen met de verhuizing naar ons nieuwe kantoor. Het MAMA logo werd lichtjes aangepast, maar de grootste verandering die 75b doorvoerde was dat onze flyers voortaan volgens een vast stramien worden vormgegeven. De nieuwe huisstijl zorgt voor een duidelijke communicatie en verhoogt onze herkenbaarheid naar buiten toe.

Onze flyers worden gepubliceerd in een oplage van 4000. 1.200 worden via de post naar particulieren de pers verstuurd terwijl de overige verspreid worden op openbare plekken in Rotterdam en de rest van Nederland (uitgaansgelegenheden, bibliotheken, hogescholen, universiteiten en collega-instellingen). Gedurende onze tentoonstellingen is de flyer een veelgelezen tentoonstellingstekst. Door het uniforme karakter beginnen de flyers langzamerhand uit te groeien tot verzamelobjecten. Behalve flyers, verzend MAMA e-mails aan een groot adressenbestand (groot: 3000) en wordt de website intensief ingezet als communicatiemiddel.

Bij alle tentoonstellingen probeert MAMA publiciteit te wekken bij regionale en landelijke pers; o.a. de DIMI, R'uit Magazine en de Tubelight, maar ook Metro, AD, Vrij Nederland en glamcult. Bij elke tentoonstelling worden de verschillende binnen- en buitenlandse bladen aangeschreven en ontvangen zij ons tweetalige persbericht (NL - EN). Daarnaast wordt per project gezocht naar maatwerk m.b.t. aansluiting met specifieke (doelgroep)media. Voor de Project(OR) Artfair schakelde MAMA een communicatiebureau in: Herrie. Dit leverde extra (inter-) nationale persaandacht op. Op internet sloot MAMA zich aan bij artnet.com, retitle.com, galleries.nl en kunstaspekte.de.

Mama maakte in 2008 een begin met het bewust inzetten van de netwerken van de

Rookies en Rookies MA als middel om een voornamelijk jong publiek te bereiken. Denk hierbij aan actief flyeren (een-op-een) op de kunstacademies, het Grafisch Lyceum, Codarts, VO onderwijs met een culturele inslag, bij kunstinstellingen en creatieve instellingen en culturele evenementen. Ook werden de persoonlijke netwerken van de Rookies (MA) ingezet m.b.t. het gebruik van Hyves, Myspace en Facebook. Rookies en Rookies MA zijn ook actief betrokken bij de productie van items, newsflashes ed. maar spelen ook een rol in het verspreiden van de MAMA boodschap op andere manieren: partyflicks, mond-op-mond, "infiltratie" in andere media, zoals de DIMI, R'Uit, huis en huis bladen en 8 weekly. Ook in 2008 adverteerde MAMA niet in kunsttijdschriften.

Druk / print

- Uitnodiging / flyer. Tweetalig Eng/NL met beknopte informatie, oplage 4000, waarvan er 1200 worden verstuurd per post naar adressen in het binnen- en buitenland, inclusief persadressen; Ong. 1500 worden verspreid op openbare plekken in Rotterdam en Nederland en uitgezet op voor jongeren interessante plekken zoals uitgaansgelegenheden (Rotown), Hogescholen en universiteiten (Kunstacademies, Hogeschool Rotterdam) bibliotheken en winkelgelegenheden (Chill Out, skatewinkel Left).
- Persbericht Engels en Nederlands naar nationale en internationale pers per post (wordt meegestuurd met de uitnodiging) .

Website/online

- Op de MAMA website, www.showroommama.nl, is tweetalig informatie te vinden over alle projecten. De website telde in 2008 87,343 unieke bezoekers op jaarbasis (NB Voor de goede lezer; in het jaarplan 2009 is abusievelijk het getal 86.638 (schatting voor 2008) unieke bezoekers als maandgetal genoemd).
Online Agenda's
- Opname in diverse on-line cultuuragenda's; bijv. Cultuurnet, MijnNLRotterdam, galleries.nl, op artnet.com, artifacts.net en retitle.com;

- MAMA's e-mail aankondiging postmaster naar uitgebreid mailingbestand van geïnteresseerde abonnees in binnen- en buitenland. Ons bestand bestaat momenteel uit ong. 3000 emailadressen.

Kleine bezoekersanalyse showroom

MAMA gebruikt scheurenquêtes om wat informatie over de bezoekers te krijgen, en om de mening van de bezoekers te peilen. In 2008 zijn 192 scheurenquêtes ingevuld, waarvan 45% door mannen en 55% door vrouwen. Volgens de scheurenquêtes is de grootste bezoekersgroep de groep tot 24 jaar, met een percentage van 29%; net iets meer dan de 28% bezoekers tussen de 24 en 31 jaar. De gemiddelde leeftijd van bezoekers was volgens de scheurenquêtes 29 jaar voor mannen en 28 jaar voor vrouwen. De waardering van de tentoonstellingen ligt volgens de scheurenquêtes op een

gemiddelde van 7,65. Vrouwen waarderen de shows iets hoger dan mannen, en ook geldt hoe ouder, hoe hoger het cijfer dat wordt gegeven.

De herkomst van de bezoekers is volgens de scheurenquêtes voornamelijk omgeving Rotterdam, maar bijna in elke leeftijdscategorie categorie zijn er ook bezoekers van buiten Nederland. Alleen de categorie mannen tot 16 jaar komt uitsluitend uit Rotterdam.

De belangrijkste prikkel om de tentoonstelling te bezichtigen is van horen zeggen en langslopen. Bij de vrouwen zegt ook een aanzienlijk deel dat zij de tentoonstelling bezoeken naar aanleiding van website bezoek.

Organisatie

2008 was een 'spannend' jaar op organisatorisch gebied. Er vertrokken kort na elkaar een aantal medewerkers, er was een wisseling op bureau + publiciteit, en de directeur is vanaf oktober 2008 vanwege ziekte uit rolatie geweest. Het aantal fte's fluctueerde tussen de 4,3 (halverwege 2008) tot 2,7 (eind 2008), effectief 1,9 fte als de afwezigheid van de directeur vanaf oktober wordt meegenomen. Er werd adequaat ingegrepen. Er werd in vervanging voorzien door de komst van Ariadne Urlus als interim per november 2008, en het aantal uren van stafleden werd tijdelijk uitgebreid (formeel vanaf jan 2009), evenals hun verantwoordelijkheden. Er was meer dagelijkse ondersteuning vanuit het bestuur. Mede hierdoor kon het jaar dan ook afgesloten worden met een groot vertrouwen in de toekomst, stafleden zijn gegroeid in hun rol en wonnen aan motivatie en kwaliteit. Daarnaast werkte MAMA ook in 2008 met gastcuratoren en freelance projectleiders, en waren de jonge vrijwilligers actief binnen de organisatie, in de opbouw, publiekscommunicatie en educatie.

Algemene gegevens

MAMA is een project van Stichting Public Art Squad
KVK: 24.27.27.58
Bank ABN AMRO: 419.20.32.30
BTW: NL 806370051.B.01

Showroom adres:
Witte de Withstraat 29-31
3012 BL Rotterdam

Open: woensdag - zondag
13.00 - 18.00 uur en op afspraak

MAMA postadres:
Postbus 23070
3001 KB Rotterdam

MAMA office:
Kromme Elleboog 35
3012 VM Rotterdam
tel 0031 (0)10 2332022
fax 0031 (0)10 2332034

Stafleden 2008
Nous Faes, directeur
Constanze Friedrichs, research en productie
(tot 1 mei)

Hedwig Homoet, bureau + publiciteit (tot 15 april 2008)
Gerben Willers, bureau + publiciteit + productie (vanaf 8 april)
John de Weerd, assistent curator (tot 1 september)
Karin de Wild, educatie + productie
Ivo Sieben, techniek

Stagiairs 2008

Kyra de Boer (Grafisch Lyceum)
Ashley Nijland (Willem de Kooning)
Aline Yntema (docentenopleiding Willem de Kooning)

Externe Medewerkers 2008

Interim manager: Ariadne Urlus (vanaf november 2008)
Project(OR); Kim Bouvy; projectcoördinator,
Ties ten Bosch; projectcoördinator
Love Design Delirium: Rufus Ketting,
vormgever + essay catalogues;
DIY or DIE: Aldje van Meer; project
coördinator, Sander van Hest;
tentoonstellingsontwerp;
My First Solo: Boris van Berkum; adviseur
YES: Rufus Ketting; gastcurator
Rookietraject: Liesbeth Slats, SKVR, Lastplak
Fotografie: Lotte Stekelenburg;
tentoonstellingsfotografie, Daniëlle van Ark;
fotografie 75+

MAMA Rookies (MA) 2008/2009:

Aline, Ashley, Francine, Gulumcan, Iris, Jan,
Jolique, Karlijn, Kim, Kolen, Linda, Liselotte,
Lonneke, Marieke, Marjolein, Martine, Nancy,
Nina, Nelleke, Renée, Soraya, Thomas, Tim,
Uta & Vera

MAMA's artistieke adviesraad:

Ari Versluis, Geert Mul, Gyz La Rivière, Saskia van Stein

Bestuur Stichting Public Art Squad:

Aad Meijboom (Voorzitter)
Carol Hol (Penningmeester)
Christine de Baan (Secretaris)
Monique Vogelzang (tot februari 2009)
Geert ter Steeg

Toekomstparagraaf Organisatie

Na diverse wisselingen in de personele bezetting te hebben doorgemaakt in 2008, gaat MAMA met het volste vertrouwen de toekomst in. De stafleden hebben persoonlijke groei doorgemaakt, hebben

meer verantwoordelijkheden gekregen en hebben gewonnen aan kwaliteit en professionaliteit. MAMA hoopt dat er spoedig weer fulltime leiding wordt gegeven aan dit jonge ambitieuze team.

Huisvesting

MAMA is verheugd het jaar 2008 te beginnen met een samenvoeging van showroom, kantoor en workshopruimte, na een ruim 2,5 jaar durende scheiding. In praktische zin is de organisatie hiermee zeer geholpen. Ook voor de educatieve trajecten en de communicatie met publiek, pers en klanten komt deze samenvoeging uiteraard alleen maar ten goede.

De showroomruimte beslaat weliswaar slechts 150 m², maar heeft een laagdrempelig karakter dat we bewust inzetten en ligt op een nog altijd unieke locatie – bezoekers noemen het ‘de leukste straat van Rotterdam’ - de culturele as Witte de Withstraat. Bij gelegenheid werd ook het kantoor zelf omgebouwd tot tentoonstellingsruimte. Met nieuw meubilair van onder andere Atelier van Lieshout en Richard Hutten en een prachtig hekwerk (‘Lace Fence’ Demakersvan) kreeg MAMA een nieuwe uitstraling en werd haar kantoor in zekere zin zelf een kunstwerk in de openbare ruimte.

Op de Baan vond MAMA een goed bereikbare opslagruimte* voor apparatuur, gereedschap, kunstopslag, tevens werkruimte. Grootschalige opslagruimte vond MAMA in de Spaanse Toren (ong. 500 m²), een eindje buiten het centrum. Dit gaf MAMA voldoende ruimte om al haar faciliteiten waar haar voormalige kantoor in het IMAX gebouw ruimte aan bood, opnieuw een plek te geven.
* Zie ook de toekomstparagraaf.

Met de verhuizing liep het driejarige om-niet gebruik van kantoor- en opslagruimte in het IMAX ten einde, wat resulteerde in een aanzienlijke stijging van huisvestingskosten in 2008. De locatie aan de Witte de Withstraat is essentieel in de laagdrempelige aanpak en uitstraling van MAMA en plaatst ons in direct contact met ons publiek. De locatie heeft echter ook een grote – financiële – keerzijde: de uitbreiding van de showroom en de verhuizing van het kantoor naar het pand ‘om de hoek’ waren goede, doch dure beslissingen. De beheerslasten zijn hoog - commerciële winkelpandprijzen - en kunnen niet omlaag worden gebracht. De hoge huurkosten drukken onevenredig op MAMA’s begroting. MAMA beraadt zich voor de toekomst op oplossingen voor dit gegeven.

Riool

Helaas leverde de kantoorverhuizing ook geheel onvoorziene problemen op. Vanaf het begin tot zeker half mei werden we geteisterd door een verschrikkelijke vliegenplaag, veroorzaakt door verstopte en slecht onderhouden rioleringen. Ook in onze tentoonstellingsruimte leverde dit problemen op. Het hoogtepunt kwam tijdens de tentoonstelling Chaotic balance on Well Built Structures, toen de drollen letterlijk de showroom in dreven. Een tijdelijke daling in de bezoekersaantallen, veroorzaakt door de water- en stank overlast kon hierdoor helaas niet uitblijven. Tijdens de tentoonstelling van Marije Vogelzag (Food-design!) waren de problemen gedeeltelijk opgelost, maar de hygiëne in de showroom liet op het einde weer te wensen over. Het rioolprobleem en de vliegenplaag leverde MAMA in 2008 een lichte reputatieschade op bij haar publiek, maar ook bij kunstenaars en galeriehouders die (soms) werken met vliegjes en vliegenpoep bedekt terugkregen. In de loop van 2008 was de vliegenoverlast ogenschijnlijk voorbij, maar MAMA verlangt van het Woning Bedrijf Rotterdam dat de problemen definitief opgelost worden.

Toekomstparagraaf Huisvesting

De kosten van huisvesting zijn dermate gestegen dat wij genoodzaakt zijn per 1 april 2009 de opslagruimte aan de Baan op te zeggen, om een deel van de huurkosten te besparen, maar dit is verre van wenselijk, daar ook de werkplaats wegvalt.

Met de Woningbouwvereniging werd in januari 2009 een financiële schikking getroffen – als tegemoetkoming in de gemaakte kosten naar aanleiding van de rioolproblemen – nadat wij hen via onze advocaat wezen op hun verantwoordelijkheden.

(* Maart 2009: de vliegen zijn terug...)

Zoals vaker aangegeven blijft de huisvesting van MAMA een probleem. Ook in 2009 blijven onze ogen en oren open, op zoek naar meer en betere ruimte. We zijn echter niet van plan om onze zichtbaarheid op de culturele as en in de straat op te geven. MAMA voelt zich betrokken bij de Witte de Withstraat en draagt bij aan het behoud en de versterking van haar culturele uitstraling en wil hierin ook in de toekomst een meedenkende partner zijn.

Prestatie-overzicht / verschillenraster

Activiteit	JV 07	JP08	JV08	JP08 vs JV08
Tentoonstelling A	3	3	2*	- 1
Tentoonstelling B	6	3	6*	+ 3
Publieke Ruimte	-	-	1	+ 1
Publicaties	2	2	3	+ 1
Op locatie / korte events	7	2	6	+ 4
Aantal bezoekers showroom	15.059	12.380*	6.488* (14.240)	- 5.892 (-819)
Internetbezoekers	113.800	86.638*		
Educatief traject	4	3	3	0

Er zijn meer activiteiten gerealiseerd dan in het jaarplan in het vooruitzicht werd gesteld. Dit ondanks enkele veranderingen in de staf en problemen met en veranderingen in de huisvesting (zie paragraaf Organisatie en huisvesting)

* Niet alle A-projecten werden gerealiseerd. De voorbereidingen van de tentoonstelling van Peter Jeroense werden wel opgestart, maar door o.a. het cashflow probleem aan het eind van het jaar werd besloten de tentoonstelling te verschuiven naar 2009. Het aantal gerealiseerde activiteiten is (vanzelfsprekend) niet op voorhand recht evenredig met de intensiteit en investering van tijd en middelen in activiteiten. Er zijn eenvoudigere of goedkopere projecten, maar ook extreem intensieve. In 2008 behoorde Project(OR) tot deze laatste categorie, en kan als zodanig als A project worden aangemerkt.

* Er werden meer B-tentoonstellingen en projecten op locatie gerealiseerd dan gepland.

* Het aantal bezoekers aan de showroom in 2007 en in het jaarplan 2008 is inclusief de bezoekers tijdens Museumnacht en de

Wereld van Witte de With, in het resultaat 2008 is dit exclusief, om de cijfers beter inzichtelijk te maken, zie ook de specificatie bezoekers. Inclusief Museumnacht en Wereld van Witte de With komen we op een totaal aantal bezoekers uit van 14.240, een lichte afname van -819 bezoekers t.o.v. 2007, maar aanzienlijk meer dan verwacht volgens het jaarplan 2008. De reden van de daling van het aantal bezoekers aan de showroom zoeken wij in de ernstige riooloverlast gedurende de tentoonstelling Chaotic Balance on Well Built Structures, die hierdoor aanzienlijk minder bezoekers trok dan verwacht.

Het aantal bezoekers op locatie is sterk toegenomen omdat we in 2008 meer en grote projecten op locatie realiseerden.

In totaal kwamen in 2008 (ex. het aantal bezoekers van de website) 29.793 mensen in contact met producties van MAMA. Dit is 6.334 méér dan in 2007 (23.459) en méér dan de geschatte aantallen genoemd in ons jaarplan 2008.

Bezoekersaantallen algemeen (specificatie)

	2006	2007	2008	
showroom	12.380	15.059	6.488	geregistreerd
publieke ruimte	xx	xx	xx	onbepaald
locatie projecten ¹	28.000	7.000	14.453	geregistreerd
small events	1.000	1.400	1.100	geregistreerd
website	86.638	113.800	242.530*	
Museumnacht			3.780	geregistreerd
Wereld van Witte de With			3.972	geregistreerd

Web

http://www.showroommama.nl/analysis_2008/

*MAMA's website trok in 2008 242.530 bezoekers, waarvan 87,343 "unieke" bezoekers (unieke IP adressen).

Financiën

Het jaar 2008 sluit met een negatief exploitatieresultaat van € 21.600,-. Dit tekort valt geheel te herleiden tot een lager vastgesteld jaarsubsidie 2008 van de Mondriaanstichting en een kostenoverschrijding van het project Project(OR). Dankzij genomen maatregelen is het tekort beduidend lager uitgevallen, dan aanvankelijk was voorzien.

Het gevolg is wel dat Stg PAS ultimo 2008 in een zeer kwetsbare financiële situatie verkeerde, met een (eind 2008) urgent liquiditeitsprobleem. Dit noopte tot maatregelen.

Eerder heeft het bestuur al besloten de huurovereenkomst van de opslagruimte aan de Baan in Rotterdam te beëindigen per 1 april 2009. Dit levert voor 2009 een besparing op de huisvestingslasten op van ca. € 9.000,-.

Verder werd een A-project 2008 doorgeschoven naar 2009, en is vertrokken staf niet volledig vervangen. De werkbegroting 2009 wordt dusdanig bijgesteld, zodanig dat er ultimo 2009 een batig exploitatiesaldo ontstaat.

Naar verwachting zal eind 2009 dan ook het exploitatiesaldo wederom op 0 uitkomen. Het jaar werd dan ook afgesloten met een groot vertrouwen in de toekomst, stafleden zijn enorm gegroeid in hun rol, 2009 is goed van start gegaan met een interessant programma, waarmee een aanvang is gemaakt met de invulling van het nieuwe beleidsplan Seizing Global 2009-2012.

Overige financiële details treft u aan in de jaarrekening 2008.

Overzicht persartikelen

Persoverzicht 2008

Datum	Bron	Auteur	Titel/Onderwerp
21 januari	Algemeen Dagblad		
23-jan	De week krant		gratis kijkje in kunstkeuken
24 januari	Radio Rijnmond	Ilse	
24 januari	Daily Tiger		.raw esperanto
26 januari	Daily Tiger	André Waardenburg	Dwarskijker
Februari	Uit agenda		Exploding Cinema: Verruim je filmblik
Februari	Musuemnacht magazine		.raw esperanto
Februari	Dimi		Interview Nous
Februari	R'uit		Artikel
Februari	Glamcult		Aankondiging
Februari	glamcult		vragenlijst nous
Februari	glamcult		Project(OR)
Februari	Dimi	cherelle malaihollo	art rotterdam en Project(OR)
Februari	NL 10		Aankondiging/uitgelicht
Februari	Stadsruit		Artikel
Week 6/7	8 weekly		Artikel/reportage
1 februari	AD/RD		Artikel
5 februari	Metro Rotterdam		Artikel/ interview Kim Bouvy
6 februari	Knack		Shout The Top
6 februari	De Volkskrant	Sacha Bronwasser	Ledepoppen als protest tegen de staat
6 februari	NRC Next		Aankondiging
6 februari	Telegraaf Rotterdam		Artikel/foto
7 februari	NRC		Artikel
7 februari	Eindhovens Dagblad	Rob Schoonen	Vernieuwing blijft kenmerk kunstbeurs.....
8 februari	Telegraaf	paola van de Velde	Vrouwen geven intieme kunstbeurs smoel
8 februari	AD/RD		Artikel/ interview Nous Faes
8 februari	Volkskrant		Artikel/ interview Nous Faes
8 februari	De Pers		Artikel/ interview Nous Faes
8 februari	Telegraaf		Artikel/ interview Nous Faes
8 februari	De pers	Judith Hornman	Kunstbeurs zonder knutselclubgevoel
8 februari	Algemeen Dagblad		Project(OR) is geen alternatieve beurs
8 februari	de Volkskrant	Wieteke van Zeil	Art rotterdam heeft er een satellietbeurs bij
9 februari	Tagesspiegel	Christiane Meixner	Der Zwerg Wachst
Maart	Glamcult		Andrew
12 maart	Vrij Nederland	Kim Bos	Chaos
14 april	La Republica	Francesca Carerri	MSLM Magazine/ L' Europa scopre che casto...
28 april	Metro	Peter Viering	Knuffelworst en gloeilampsnacks
16 mei	Viva		Marije Vogelzang: De week van...
16 mei	Volkskrant	Rutger Pontzen	Lof voor BAK, MAMA en Witte de With
19 mei	Mijn NL Rotterdam	RIES	Eten is kunst

22 mei	De Telegraaf		Artistiek met salami's
29 mei	Die Presse	Anoniem	Lustige Gruppenarbeit mit Poesie-Verdacht
29 mei	Der Standard	Anoniem	Love Design Delirium
Juni	Blend Magazine		Kunstig Knagen
Juni	Stadtzeitung Wien	Anoniem	Love Design Delirium
Juni	Stadtzeitung Wien	Nicole Scheyerer	Kritik kurz: Love Design Delirium
Juni	Morgen	Anoniem	Liebe zur Absurdität
Juni-Augustus	K2	Katrin Draxl	Rotterdam in Niederösterreich
Juli	Eigen Huis & Interieur		Food for Thought
9 juli	Wiener Zeitung	Anoniem	Wackle, Pudding, wackle!
25 juli	Der Standard	Anne Katrin Fessler	Lebenselixiere mit Depressionsschub: "Love Design Delirium" im Kunstraum NOE
23 juli	AD/RD		Niels Smits van Burgst in olieverf
20 augustus	AD/RD		Vakantiekiekieje wordt schilderij
September	De Architect	Marit Overbeek	Licht Verteerbaar
Oktober	DIMI		YES
Onbekend		Francesca Caferra	'L' Europa scopre che casto' - MSLM

Radio / Televisie

6 februari	Radio Rijnmond	Interview Nous Faes bij Rijnmond NU
9 februari	Funx	Reportage
Februari, wk 6	Kabelkrant, Rotterdam	Verslag
Februari, wk 6/7	Cineac	Reportage
3 maart	TV Rijnmond	Verslag Museumnacht
Onbekend	BBC	Women in Black
Internet:	o.a. aankondigingen, verslagen en advertenties op artifacts.nl, galleries.nl, styletoday.nl, kunstaspekte.de, re-title.com, tubelight.com, fuckinggoodart.com, trendbeheer.com, e-flux.com, artforum.com, studentcity.nl, sudsandsoda.com, volkskrant.nl/blog, cjp.nl, elle.nl, artbbq.nl, dimi.nl, mijnl.nl, vvv.rotterdam.nl, good2b.nl, koken.blog.nl, foodrank.eu, zestz.nl, etenengenieten.nl, sohomme.nl, goodies.nl, mettie.nl, designws.com.	

Dank

Kunstenaars met wie is samengewerkt in 2008:

Georg Novotny
Daniel Kirkwood
Lastplak
Feral / Cantankerous
DJ Ravissa
FUXBLUT
Bobby Wombat
Parra Soundsystem
Martin Duvall a.k.a. Martin C de Waal
Machinegewehr
Eric D Clark
200.000 Turntables
Monica Electronica
Rory Phillips/Durrr
Dit is dit
Demakersvan
Klarien Sonderen
Jiri van Dalen
Koos Dekker
Kiki Storm
Niek van Zon
Ruud Lenssen
Jiri van Dalen
Jasper Giljam
Rio Kierkels
Joris Bosdriesz
Marc Marselje
Rachid Prins
Vincent Pasveer
Jesper Hauwé
Danny van der Kleij
Mirela Causevic
Marije Vogelzang
Vincent Elka
Ugnius Gelguda
Simon & Tom Bloor
Rob Zimmermann
Gal Kinan
Dit is dit
Pär Strömberg
Andrew Schoultz
Aukje Dekker
Vivian Wenli Lin
Jan van Nuenen
HuMobisten (Rufus Ketting en Gyz la Riviere)
Rafael Rozendaal
Jaap Scheeren
Anouk Kruithof
Danielle van Ark
75B (Pieter Vos, Rens Muis, Robert Beckand)

Sebastiaan Straatsma
Korner Union
Oliver Laric
Parra
Bertjan Pot
Atelier van Lieshout
Niels Smits van Burgst
Daan den Houter
Kimberly Clark (Iris van Dongen, Ellemieke Schoenmaker, Josepha de Jong)
Max Maas
Anna Hilti
Helmut Smits
Matthijs Vlot
Hidde van Schie
Gert Jan Akerboom
Lastplak

Gastcuratoren programma 2008:
Rufus Ketting
Aldje van Meer

Galleries en instellingen:
Internationaal Filmfestival Rotterdam
Historisch Museum Rotterdam
Gay Palace
ak 28
Artis Den Bosch D
Artists Anonymous
Artonaut Brussels
The Centre of Attention London
Centrifugal Projects
Doual'art/iStrike Douala
Error One Belgium
Fette's Gallery
Galleri Rekord
Immanence Paris
K3 Project Space
KOP Breda
Kop-Art Istanbul
Kunstraum NOE
Liquidacion Total
MOT international
MU Eindhoven
press to exit project space
rotor Graz
SAarts Emerging
La Source du Lion
<>TAG Den Haag
Underdogs: Six Stray Australian Artists ogs
Vegas Gallery London
Het Wilde Weten
Wound Londo